

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵՆԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարեկանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարադաշտացիք դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Менк».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և օրն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խաբանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲԱՅՅԻ

„ՋԱԼԱԼԵԴԻՒՆ“

տպւած է հեղինակի պատկերով

ԳԻՆՆ Է 1 ԲՈՒՐԻ

Թիֆլիսում վաճառվում է

Հեղինակի մօտ,— Վերստրոսկան գրավա-
ճառանոցում,— Վովկասեան գրավաճառա-
նոցում,— Շահվերդեանի պալիլիօնում,—
Շահինեանի և Տէր-Յովսէփեանի ծխախո-
տի մագաղիններում:

Օտարադաշտացիք պէտք է գիտեն հե-
ղինակին այդ հասցէով:

Тифлис. Редакция „Менк“.

1—20

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ընտրողական գիտակցութիւն և Ներքեւ—
Ներքի՝ ՏԵՆՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Ախալցխայի:—
Նամակ Սոխումի: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՌԻՆ
ՏԵՆՈՒԹԻՒՆ: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ:
— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ:
Կարդիմալ Հաստեան:

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԵՐՔԵՎ

Անցեալ շաբաթ Թիֆլիսը և սորա հետ
միասին մի քանի հարիւր հազար հայ
բովանդակող մեծատարած թեմը իր օրինա-
ւոր և ամեն կրթից ազատ ընտրված պատ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՀԱՍՈՒՆԵԱՆ

Մարտի 11-ին, Արդուին հայ-կաթօղիկաց մայր
եկեղեցում կատարվեցաւ հայ-կաթօղիկաց նախկին
կաթօղիկոս կարդիմալ Անտոն Հասուն և անի հո-
գեհանգիստեան հանգիստը: Պատարագին էր նոյն ինքն
կաթօղիկոսը, զերապաճաւ Զաքարիան: Եկեղեցին
լի էր ինչպէս հայ-կաթօղիկ, նոյնպէս և հայ լուսա-
ւորչականներով: Պատարագից վերջը Զաքարիան
զերապաճաւ մի համառօտ դաստիարակեան խօսե-
ցաւ, որին սկիզբը դրեց չիշատակ արդարաց օրհ-
նութեամբ եղիցի:— Մինչև Հասունեանի և
Պօլսոյ նախագահական Աթուր բազմելը համառօտ
պատմաբանական յետոյ, մեծարոյ ճառախօսը եր-
կարօրէն յիշեց սրբազան Հասունի արդիւնաւոր
գործերն և մեծամեծ ծառայութիւնները չօգուտ
ազգի և եկեղեցւոյ իր եպիսկոպոսութեան ժա-
մանակ: «Նախագահութեան աստիճանն զգնելու
պէս, ասաց Գր. Զաքարեան, Հասունեանը այլ
ևս համարձակ երևան հանեց իր խորհուրդները:
Մեծամեծ խորհուրդներ ամփոփված էին նրա մրտ-
քում և եթէ նրա գլուխը չիտրհուրդ գանձարան»
անուանեց չինք սխալի:— Եւ ինչ էին այս
խորհուրդները— Թիֆլիսի հայ-կաթօղիկ ժողովուր-
դը բաժանել չինք թեմի վրա և այս ամեն մի
թեմի վրա նշանակել առանձին առաջնորդ եպիս-
կոպոսներ: Այդ չինք թեմերից մին էր Արդուինը
որ չնորհի Հասունի ունեցաւ իր առաջին հայ-
կաթօղիկ եպիսկոպոսը: Հասունեանի մարտն
մի բեղմնավոր խորհուրդ էլ ծաղկեցաւ Գրիգոր
Պետրոս Բ. կաթօղիկոսի մահաւամբ: Այս խոր-
հուրդն էր և Պօլսի պարտադրական Աթուր և

գամառներն Ներկայացուցութեամբ մի
ընտրութիւն կատարեց:

Այդ ահով Ռուսաստանի հայերի մը-
տաւոր ամենանշանաւոր կենտրոնը ստորա-
գրեց իր համերաշխութիւնը Պօլսի կրօնա-
կան համագումար ժողովի հետ, ընտրելով
Էջմիածին ուղարկելու աշխարհական պատ-
գամաւոր և նրան կանգնեցաւ Վրաստանի
և խմբէթի թեմի կողմից Ներքեւի թեմա-
ծութեան մեր ամենայայտնի ակոյղաններին:

Այդպիսի մի առիթ Ներկայացաւ անց-
եալ շաբաթ, բայց հետեւեցին աւելի
քան մի թիւարական էին: Մի բան, որ ա-
նիքս զարձեց Ներքեւի թեմաւորութեան
պաշտպանների յաղթութիւնը, այդ այն է,
— և սա է մեր աչքում ամենա-
գլխաւորը,— որ երկպառակական ուղին
զեռ այն ոյժը չունի, որ անկարելի
զարձեց ամեն մի փոխադարձ համաձայ-
նութիւն, երբ ինչիւր կրօնական բարձր
շահերն է շոշափում: Ամեն 24-ին ընտ-
րութիւնը ցոյց տուեց նաեւ, որ չը նայած
հայերին իրարից անշատող քաղաքական
բաժանման, չը նայած օրէնքների և պե-
տական հաստատութիւնների տարբերու-
թեան, որոնց իշխանութեան ներքոյ շարու-
նակում է հայը իր գոյութիւնը—այդ բա-
ղաբական կեանքի գանադանութիւնը, ա-
սում ենք, դեռ չէ ոչնչացրել նրանց
իրար հասկանալու ընդունակութիւնը:

Բայց ինչ ենք սպասում մեր սար-
գայ կաթօղիկոսից: Բայց հարցին ու-
շաղթութեամբ հետևող ընթերցողը ա-
ռանց նորան նախազգուշացնելու էլ կը
հասկանայ, որ այս բողոքն ամենին

Կիւրիկոյ կաթօղիկոսութիւնը միայնակ... իր անձի
վրա: Այդպիսով չիմ դրեց իր փառքին, կաթօղի-
կոսն ամեն Կիւրիկոյ Անտոն Պետրոս թէ: Այդ
փառքը այնքան ծաւալեցաւ, յիշեց գր. Զաքա-
րեան, որ հեռագիտէ Ս. Հասունեանի կործնը
զարգարկեցաւ թէ թրքաց և թէ եւրօպական տէ-
րութեանց չքանչքաններով: Նրա հաշակը արդէն
այնքան մեծ էր, որ երբ Նապօլէոն Գ-ի կինը
կայսրուհին Էփօնի և Պօլսի եկաւ և ներկայ
գտնվեցաւ Անտոն կաթօղիկոսի հանդիսաւոր պա-
տարալին, նա՛ այդ հոյս և դուռը կայսեր ամու-
սինը ի ներկայութեան խուռն բազմութեան, բար-
ձրատիման թուրք և եւրօպական պաշտօնակա-
րաց, ծովեցաւ համբուրեց ոչ թէ միայն Հասու-
նեանի ձեռքը, այլ և նրա... ոտը: Գաղղիոյ
կայսրուհին համբուրում է հայ հոգեւորականի ոտ-
քը... Այդ օրվանից և այդ դէպքից յետոյ Հասուն
կաթօղիկոսի անունը տարածվեցաւ ամբողջ Եւրո-
պայում: Նրա փառքը իր գագաթին էր հասել,
բայց ինչքան նա մեծամեծ էր օտարաց առաջ,
այնքան նրա հակառակորդների թիւն աւելանում
էր իր ազգի մէջ: Զաքարեան զերապաճաւ, այ-
նուհետեւ, խօսելով հանգուցեալ կաթօղիկոսի գոր-
ծոյ մասին, առաջ բերեց նրա չկուսանաց վանքը
հիմնելը, որ մինչև ցայսօր կրթվում են թէ և
Պօլսի և թէ գաւառներից բազմաթիւ հայ-կաթօ-
ղիկ աղջկանք: Արդուինի էլ կան այդ վանքի մէջ
3 օրիորդ, որոնք պատրաստվում են ապագայ
վարժուհիներ Արդուինի օրիորդական դպրոցին:
Վանքի վարժարանում, ինչպէս մինք անձամբ էլ
աւանդվում են նաև եւրօպական ձեռագործներ:
Օրիորդաց վարժարաններ հիմնեց Հասունեան,
նաև և Պօլսի գանադան թաղերում, և գաւառա-
կան քաղաքներում, ինչպէս Տրապիզոնում, Կար-
նուտ, որոնց ուսուցչուհիներ ընտրվում են զիւս-

հետաքրքրող խնդիրը միայն ընտրողական
խնդիրն է, այսինքն թէ ինչու մենք ոչ թէ
Մեղրիսեղեկի, ոչ թէ Մակարի, այլ Ներ-
սէսի թեմաւորութիւնն ենք պաշտպանում և
կամ ո՞րքան զիտակցաւոր գործեցին այն
65 անձինք Թիֆլիսում, որոնք Ներ-
սէսի ընտրութեան նպատակով ձայ-
ներ տուին:

Այս մտքով հարցեր առաջարկողներ ե-
ղան հակառակ բանաւում, որովհետեւ մի
տեղ մենք կարգաւորեց, թէ իր բոլոր Ներ-
սէսականների մէջ հաղթւ է մի քանիսը զը-
նակին, որոնք զիտակցաւոր գործում ին-
նէին: Մենք աւելացնում ենք սորան միայն
այս, որ մենք ինքներս դեռ անցեալ շա-
բաթվայ յօդուածում խոստացանք խօսել
դորա մասին:

Մենք պնդում ենք, որ զարգացման
այն դրութեան մէջ, որի մէջ գտնու-
վում է մեր հասարակութիւնը, կատարեալ
զիտակցական կերպով կաթօղիկոսական ըն-
տրութիւն անել անկարելի է: Այս խօսքը
մենք կասեցինք, եթէ մեր ընտրելին լինէր
Մակարը, եթէ նա լինէր Մեղրիսեղեկը,
Խրիմեանը, որպէս այժմ է Ներսէսը: Եւ ին-
չու մենք կարծում ենք, թէ կատարեալ
զիտակցութիւն չէ կարող տրել այժմեան ըն-
տրութիւնների մէջ: Արդհետեւ զիտակցա-
բար մի ընտրութիւն կարող եմ անել ես,
երբ իմ պաշտպանած անձը կատարեալ
կամ գոնէ կատարելի մօտ կերպով հա-
մապատասխանէր իմ պրօպոմմին: Նոյնը
վերաբերեցէք մի ազգին, մի կուսակցու-
թեան, երբ սա մի կանգնեցաւ և առաջ
բերում: Արդ, ազգը կամ նորա մէջ գոյու-

ւարտէս և Պօլսի վանքում աւարտող օրիորդնե-
րից: Գերապաճաւ Զաքարեան համառօտ կերպով
Հասունեան և հակահասունեան խօսութիւնը ակ-
նաբեկեց յետոյ վերջացեց իր դասնականին յիշե-
լով Հասունեանի ի կարգի աւելումը և ինչու և
նրա տեղ գր. Ալաբախի ընտրութիւնն, որ դեռ
ևս վարում է Թիֆլիսի հայ-կաթօղիկաց կաթօղի-
կոսութիւնը:

Մենք, առաջ բերելով Զաքարեան զերապաճա-
ւի դասնականին համառօտ բովանդակութիւնը,
մտադրել ենք այստեղ ընտրատեսութեան երկար-
կել այդ ճառը: Սակայն աւելորդ չենք համարում
մեր կողմից մի քանի զիտողութիւններ յայտնել
կարդիմալ Հասունեանի վերջին տարիների գոր-
ծունեութեան վրա, որոնց մենք անձամբ ակնա-
տես ենք եղած և Պօլսում:

Աշխարհի սկզբից բազմաթիւ փորձերով հաս-
տատված մի անփոփոխ իրողութիւն է, որ բնա-
կան հետազոտութիւնը, ճշնութիւն մի կուսակցու-
թեան դէմ, որ ներքին համոզում ունի իր սկզ-
բունքի կամ ձեռնարկութեան ճշդութեան վրա,
անդոր ևս միշտ արդել է լինել նրա առաջադիմու-
թեան: «Հաւաքում և—տարածում» ասում է
առաջը որ միայն ճշմարտութիւն է բովանդակում
իր խմատի մէջ: Երբեք ուսանանական լինելով մեր
ազգի վրա,—այդ իրողութեան ճշմարտութեան
համոզվելու համար բաւական է միայն աչքից
անցկացնել Զաքարեանի կամ Պերպեդեանի աղագլին
պատմութեանց ժը. դարու վերջին և ներկայ դա-
րի առաջին քաղաքները: Եւ Պօլսի նոյն ժամա-
նակի մի քանի անկուսակ պատրիարքները՝ կամե-
նալով կաթօղիկ եկեղեցուն յարած հայերին լու-
սաւորչական եկեղեցւոյ դիրքը բերել, կերպիկաւ
բանաւորութիւններ և հարստահարութիւններ էին գործ-
դնում նրանց դէմ: Այդ նպատակաւ նրանք մինչև
անգամ զսկեր էլ ունեն հայ-կաթօղիկաց մէջ, ո-

թիւն ունեցող գանադան կուսակցութիւն-
ները ունեն պատրաստած, մշակած, ա-
մենքի հաւանութիւնը գտած մի որ և իցէ
պրօպոմմ: Կառն է աւելեց պրօպոմմի
հարցը մեր մամուլի մէջ երբ և իցէ վիճա-
բանութեան առարկայ: Նրբէք: Լաւ հասկա-
ցեք, որ այն պահանջմունքները որ արել են և
շարունակում են անել, թէ ուսումնարաններ
պիտի հիմնել, հոգեւոր գասակարգը պիտի
մաքրել, նրան ապահովել, թէ եկեղեցական
կառուածները պիտի աւելի բարեկարգ դը-
րութեան մէջ պահել և այլն և այլն, որ
զրանք, այդ պահանջմունքները, դեռ մի
պրօպոմմ չեն կազմում, որովհետեւ այդ
տեսակ ընդհանուր հարցերի մէջ ամբողջ
աշխարհը միաձայն է:

Մեր հասարակութիւնը իր ընդհանուր-
ութեամբ առած, դեռ երբեք պրօպոմմի հար-
ցով զբաղված չէ. այդ է պատճառը, որ
ոչ մի հոգեւորական, որը ցանկութիւն կա-
րող է ունեցած լինել ժամանակով կաթօ-
ղիկոս ընտրելի, երբեք կարողութիւն չէ
ունեցած հրապարակա իր կարծիքները
յայտնել կաթօղիկոսական գործունեութեան
բազմաբովանդակ հարցերի մանրամասնու-
թիւնների մասին:

Նշանակում է, որ եթէ մենք այսօր Ներ-
սէսին ենք ցանկանում կաթօղիկոս տեսնել,
այդ ոչ թէ այն պատճառով է, որ մենք
նրա հետ ամեն կէտերի մէջ համաձայն
ենք և ի՞նչպէս կարող է այդ համաձայնու-
թիւնը լինել, քանի որ ժողովուրդը, հասարա-
կութիւն ինքը երբեք այդպիսի պատասխան-
ները չէ պահանջել ոչ զբն: Ներքեւին, որ
ցանկանում ենք ընտրված տեսնել, մենք չենք

րոնց, այս վերջինները այժմ իրեն կենդանի նախ-
տակ են յարգում: Օրինակ Տէր-Վոլոմաս քահա-
նայն՝ որի գերեզմանը մինչև ցարդ ուխտատեղի է
և Պօլսոյ հայ-կաթօղիկաց համար: 1827-ին պատ-
րիարքարանը և ամբարայն, ի թիւս որոց և նշանաւոր
Յարութիւն Ամիրա Պէդ ճեման, մի ընդհանուր
հաւածանք հանեցին Բ. Կրան միջոցաւ, բովան-
դակ հայ-կաթօղիկ հասարակութեան դէմ և այդ
վերջին խիստ հաւածանքով յոյս ունէին վերջնա-
կանապէս ընկնել լատինացի հայերի կամա-
կութիւնը և վերադառնալ մայրենի եկեղեցւոյ գլու-
կը վերադարձնել: Բայց ինչ հետեւեց ունեցաւ
դա: Գաղափարը և այդ պետրոկեցան և կրեցին հա-
ւածանաց տառապանքները, և Պօլսոյ հայ-կաթօ-
ղիկները հարկադրեցան ընկնել միմիայն լուսա-
ւորչականաց թաղերում, սակայն, այդու ամենայ-
նիւ, այդ անջատված ու տանջված «օտարացած»
ազգայինները չը դարձան Հայաստանեայց եկեղե-
ցւոյ ծոցը: չնկեցան նրանք այդ բանական
միջոցներին: Մասնաւոր թէ այդ դէպքը օրա-
ճառ եղաւ, որ մի քանի եւրօպական դեսպանը
միջնորդեցին Սուլթան Մահմուտի մօտ, արքայաւ-
ները վերադարձան, բնակեցան իրենց նախկին
թաղերում և զիտաւորը հիմնեցաւ նրանց համար
առանձին պատրիարքութիւն որ կատարելապէս ան-
կախ դիրք ունէր հայ-լուսաւորչական պատրիար-
քից: Եւ, եթէ չեմ սխալվում, երբ այն ժամանակ
ընդամենը 50,000 էին հայ-կաթօղիկները, այսօր
նրանց թիւը 150,000-ից աւելի է: Ուրեմն այդ
հաւածումը ոչ թէ նուաճում եղաւ, այլ աճում:
Այդ օրվանից Թիֆլիսի հայ-կաթօղիկները ձևացան
մի որոշ և պաշտօնապէս հանազիւ հասարակու-
թիւն:

Ճիշդ այդպէս էլ վարուեցաւ դեռ, Հասունեան
իր ժողովրդեան հետ: Իր ինքնավար կաթօղիկո-
սութեան հետ միասին, Հասունը իր ունեցած

տալիս carte blanche, մենք չենք յայտնում նրան կատարեալ ազատ, որ նա անէ, ինչ ուզէ, մենք նրա բոլոր կատարելիք գործերին առաջուց իսկ չենք ստորագրում, այլ վերապահում ենք քննադատութիւնը իր ժամանակին:

Գիտակցական է լուսաւորեալ երկիրներու մէջ երբ մի ժողովի մեծամասնութիւն պաշտպանում է մի միւստորին միայն այն պատճառով որ սա գիտութեամբ, կրթութեամբ, երկաթուղիական, արտաքին քաղաքականութեան, բանւորական և այլ հարցերում իր հետ համաձայն համոզմունքի է: Գիտ. ևս մեզ մօտ կատարեալ գիտակցական չէ կաթողիկոսական ընտրութիւնը, որովհետեւ մեր հասարակութեան զարգացման ստոր աստիճանը թոյլ չէ տալ կենսական այն հարցերի մանրամասնութիւններով զբաղվել, որոնք կաթողիկոսական գործունէութեան բովանդակութիւնն են կազմում:

Հապա ինչու էք Ներսէսին կուսակից: Միմիայն այն պատճառով, որ Ներսէսի անցեալը մի գրաւական է, որ կաթողիկոսական դահի պատիւը արժանաւոր կերպով կը պահպանէ, որովհետեւ Ներսէսի մասին այս համարումները կայ, որ նա, լուսաւորեալ մարդ լինելով, իր պաշտօնը կատարելու մէջ կը զեկախարդի ոչ թէ հին և փտած, այլ լուսաւորութեանը յատուկ հայացքներով:

Տայ Աստուած, որ հետեւեալ կաթողիկոսական ընտրողութիւններին աւելի մեծ գիտակցութիւն տրիւ, իսկ առ այժմ մեր գիտակցութեան չափը միմիայն կամ մօտաւորապէս այս է, ինչ խոստովանեցինք:

Աւետիք Արաքսանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՌԱՅԻԱՅԻՑ

Մարտի 19-ին

Ո՛չ մի ժամանակ այնքան եռանդ, զգայնութիւն ցոյց տուած չէ անպայման զէպի հա-

մեծ ազդեցութեան շնորհիւ, Հասունեան մի քանակապետական կոնգրէս էր ընդունել, որը հակառակ էր բոլորովին հայկաթովի եկեղեցւոյ ազգային ժողովրդական ոգոյն: Ո՛ւր չէ ծանօթ այդ «ի դառն ալն» *)-ով սկսող կոնգրէսը, կամ նրա լատիներէն բառը՝ reversurus-ը, որ աւելի սովորական է: Անտոն Պիտ թ. և իր կուսակիցները ամեն կերպով աշխատեցան այդ կոնգրէսի պահանջումները ի գործ դնել, բայց ամեն միջոց, նոյն իսկ բռնութիւնն ի դուր անցաւ: Հայկաթովի հասարակութեան մեծագոյն մասը հաստատաւորութեամբ պաշտպանեց իր ժողովրդական իրաւունքները և չընդունեց լատին եկեղեցւոյ կարգերն և սովորութիւնները: Ժողովուրդը պնդեց, որ ինքը պէտք է տէր և կարգադրիչ մնայ իր նուիրած եկեղեցւոյական ինչքերին, ինքը պէտք է ընտրէ իր միջոց հոգեւոր առաջնորդին: Մի քանի չըջաններում, կարծեմ նաև աւթողաֆէի դիպուածին ենթարկեցաւ ընդհանուր: Վերջապէս Հասունեան գիմնը վերջին միջոցին, նա մտածեց բարոյական կրօնական ամենախիտ միջոցն ի գործ դրել իր հակառակորդայ վրա, այնպէս, ինչպէս որ հայ պատրիարքները կաթովի հայոց դէմ ֆիզիկական բռնութիւն էին գործ դրել: Եւ ահա ս. Պապը՝ Կ. Պոլսոյ լատին արքեպիսկոպոսի միջոցաւ բանադրեց, նշանակեց բոլոր «անորհաստեղիտներին», արտաքսեց համարելով նրանց հոռութեան կաթովի եկեղեցւոյ: *) Սակայն նոյն իսկ

*) Աղ. Արքեպ. Պապնանի վիշնայում արտաքսեց «Աստուածական վարդապետութեան Հայաստանեանց եկեղեցւոյ» գրքի մէջ այդ կոնգրէսի ընկերքը թարգմանեց զ «միւս գրքերով»:

*) Թէ ընդհանուր է թէ այդ բանադրեց թուովը՝ սրբէս և բարոյութիւն ազգային ուրջ հին և նոր դոկտրինաների օրինակներ գտանելով են մեր վերջ յիշած Արք. Պապնանի աշխատանքութեան մէջ:

տարակազմ գործերը և չահերը, ինչպէս այժմ: Դա մի ուրախալի երևոյթ է, որ անտարբերութիւնից անտարբեր է: Հոգաբարձական և երևութիւնական հաշիւներ, ուսումնարանի բարեկարգութիւններ, պատգամաւորների ընտրութիւններ (զանազան խնդիրների վերաբերութեամբ), ժողովներ, մասնաժողովներ բարեդրական ընկերութեան և այլ նպատակի համար, կաթողիկոսական խնդիր և այլն, — ահա մեր հետաքրքրութեան հարցերը: Բայց ամենից աւելի յուզող և հասարակութիւնը մինչև ժայռահեղութիւն գրգռող այն վերաբերեցողից կարգադրութիւնն է, որ արկ են արդարան առաջնորդը և թեմական վերապետը առանց կանխապէս մեր հաճութիւնը առնելու և մեր կարգներին ծանօթանալու ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ եկամտից տարեկան մի հազար լուրջի որոշելով Արաքսալքի ուսումնարանի համար: Չը նայելով որ ամեն տարի հարկաւոր մանուկներ գրկելով են սկզբնական կրթութիւնից, ուսումնարանում տեղ և նվազեցնում միջոցի անբավարարութեան պատճառաւ, չը նայելով որ ներկայ հոգաբարձութիւնը արարելի տակ ընկճած, միջոց չունի անմիջական պահանջները և ուսուցչաց ուսմանը վճարելու, չը նայելով որ Կարապետեան ուսումնարանը փչում է, ամենահարկաւոր է նորոգել և վերանորոգել չինել դանդաղան տեղերում և միմեանցի հետ վարձուած տներում ուսումնարանների անյարմարութիւնները ազատելու համար. չը նայելով հազար ու մի կարգիներին, այդպիսի կարգադրութիւնը, իրաւաբանական կէտից ևս թէ կրկնել է մեզ թէ վերաբերեց մեր անձնասիրութեան: Այլ ի նկատի ունենալով Արաքսալքի ուսումնարանի թիւը (մօտաւորապէս մի հազար), համեմատելով Արաքսալքի ուսումնարանի հետ (150), վերջինի գրութիւնը նվազեցնելու աւելի ապահոված է առաջինից այն պայմանաւ, որ մեր հազար աշակերտի համար ծովա է լինում 12 հազար (ուրեմն մի աշակերտի համար 12 ռ.) իսկ Արաքսալքի 150 աշակերտի համար 2500 լուրջ: Դր արդ եկամուտը մշտապէս ապահոված է, (ուրեմն 162/3 լուրջ): Այդ համեմատական խնդիրը մեկից զմեք, նոյնպէս չանցնող որ Արաքսալքի ֆինանսական գրութիւնը և աւետիք բաղդը տեղի ապահով վիճակի վրա է կանգնեցրած, քան Արաքսալքի յուսման և լքեալ գրութիւնը, միթէ մեր ծոռ ծաղաւ թողած, ջրարբի մօտ անկած ծոռերը ջրելու ենք պարտական: Ներսէսեան, Գալանեան դպրոցները շատ հարուստ են, ինչու համար մի քանի հազարներ չեն նուիրում օր. Եւրոպեացի, Մարտիան, Թանդոնեան և այլն, նոյն իսկ Արաքսալքի ուսումնարաններին:

այդ կրօնական ամենաճանր միջոցն էլ յուսացված արդիւնքը չունեցաւ: Գեր. Հասունեան չը կարողացաւ. «ի բարեկարգութիւնն» գործադրել և վերջինից Կ. Պոլսի համայնով իր հոգը հակառակորդաց ազդեցութեամբ տարակուսելու և նրա թիւրքից հողից: Հասունեանի արտաքսումն օրը մի տօնախմբութեան օր էր բոլոր հակահասունեանց համար: Հակահասունեանք տարած էին յաղթութիւնը: Նրանք ընտրեցին իրենց միջոց մի նոր պատրիարք — Գրիգորեանց և մի նոր կաթողիկոս — Բաթրիկյան: 4 ամիսը տարին, ինչպէս Ջաբրէիլեան Գերապետա յիշեց իր ճառի մէջ, Հասուն. Պապը Նիւրնկայեց իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա: Պապը և Հասունեան տեսնելով որ ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի բարոյական պատիւ չեն դրում ժողովրդեան իրաւացի հաստատաւորութեան դէմ, հարկ համարել էցան անհատական թաւալել իր հօտից հարածված Առաջնորդին 1876-ին, ինչէ չեմ սխալում, վերադարձաւ Հասունեան Կ. Պոլս և իսկոյն ձեռք արաւ պատրիարքական պաշտօնը: Բայց ինչ հողով, ինչ յատակագծով էր վերադարձած նա

տոյ՝ ընտրվեցաւ միաձայն աստիճանաւոր պ. Ներսիսէ-Տէր-Ստեփանեանը, որ մեծ համակրութիւն է վա-յելում ապստոլի ժողովրդականներէն: Ուրախ ենք, որ այստեղ թէև սակաւ, բայց կան և այն-պիսի պարոններ, որոնք առաջվայ պէս հաստա-վորներն էլ չեն խառնում պապիսի ծանրակշիւ-ղործերը մէջ, քաջ խմանալով, որ նրանք յոնքը չենեւ փոխանակ աչքն էլ կը հանեն: Հասկա-ցող դասը ցանկանում է կաթողիկոսական աթո-ռի վրա տեսնել բազմած ամենից յարգված Ներ-սէս պատրիարքին:

Ձը նախընտր, որ Սիւնիքը իր շրջակայքում շատ գիւղեր ունի և այս պատճառաւ ապստոլ ալիւրը պակասութիւն չը պէտք է զգացվել, այստեղ ամե-նայնիւ մեր գիւղացիք սովորութիւն ունեն քանի մը տարվան ցորենը առանց գործադրելու պահել հո-րերի մէջ, մնալով հացի թանգութեանը, որ ի-րանց ցանկացած գնով ծախն, բայց այս իրողու-թիւնը իրանց շատ է վնասում, որովհետեւ ցորենը վերջապէս միջատների կերակուր է դառնում և մեղ էլ և իրանց էլ գրկում են այն օգուտից, որ կարող էր յառաջանալ նրա վաճառելով: Իսկ ընդհանրապէս, Զաքարիայ կողմի լէզվերը ան-ընդհատ բերում են մեղանալով իրանց ալիւրը և թէև ալիւրի արդը 1 ը. կամ 90 կողէկից չէ ցած իշնում, բայց և միշտ կարելի է ալիւրը զետ-նել: Ալիւր ծախելուց յետոյ լէզվերը լցնում են իրանց սալերը այստեղ գնած զանազան մթեր-ներով և այնպէս բեռնաւորված չաքարով, ճոթե-ղէններով և այլն, գնում են իրանց ընտանեաց մօտ ուրախանալու: Տեղական գիւղացաց մէջ տրամադ-քատութեան պատճառը գլխաւորապէս այն է, որ իր ժամանակին չեն վաճառում իրանց մէջ մթեր-ված աճաղին քանակութեամբ հացը:

Թէև գարուները մեղանալով օրէցօր ցոյց է տա-լիս իր չորայր, բայց Սիւնիքը, ինչպէս լեռնային քաղաք, դեռ ևս տեղ տեղ ծածկված է ձեռն ուղի-տակ սաւանով:

ԱՆՍՏՆԱԿԱՆ ՄԵՂ ԳՐՈՒՄ ԵՆ ՆԻՍԵՆԱԿԸ: «Մշա-կի» ներկայ տարվայ 12 և 13 համարները բանավորա-կան բաժնում գնուելով ալ. Պ. Բէյրութեան յօդուա-ծը հայ կաթողիկէ երեցիքի մասին, կարելի էր ի հարկէ, յարմար համարել լուսաւորչական հայերիս երեսփոխաններին: Այդ յօդուածը անցեալ օր կարգավորվ Կ. դիւղում, ժողովրդի մէջ բաց-վել է խօսակցութիւն, որի հետեանքը եղել է ե-րեցիքի իսկոյն և եթ հայիս պահանջները, նրան հեռացնելը և նրա փոխարէն նորը ընտրելը: Ե-րեցիքի հաշիւները յայտնվել են խճճված, եկե-ղեցական գումարները մուրհանդէսով ցրված գը-լխաւորապէս անյուսակի մարդկանց վրա: Միջոց-ներ են գտնուել դրված փողերը հառն բերելու հա-մար: Ի դէպ էլ ասել, որ մեր յիշած գիւղի հա-մայնքը բաղկացած է թրքախօս հայ կաթողիկէ-րից: Ներկայումս, այնտեղի ուսուցչի ջանքով, գիւղի երկուստարդութիւնը մի խմբակ է կազմել, որ իր մէջ հանգանակած փողով ստանում է «Մշակ» և «Առողջապահական թերթը»:

Նոյն տեղից մեղ գրում են. «Վերջին ժամա-նակ» «Մշակի» թղթակցները՝ խմբագրութեան ա-նունով ուղարկած հասարակ նամակները սկսեցին և կորչել փոստատան մէջ: Որքանը թէև չէ պար-տաւորեցնում փոստային վարչութեանը՝ պատաս-խանատու լինել կորցրած հասարակ նամակների համար, բայց և այնպէս փոստան իրաւունքը չու-նի կորցնել միմեանց կտակից տանեակ նամակ-ները: Անալքալքի փոստատան ներկայ կառավա-րիչը շատ քաղաքավարութեամբ է վարվում այցե-լուների հետ և եթէ մի փոքր էլ խտրութեամբ հակէ նամակների վրա, այն ժամանակը զանգուատ-նու առիթ էլնը ունենայ: Իսկ առ այժմ սովոր-ված ենք նամակները ուղարկել ապահոված (զա-կադոյ) ծրարով:

«Հիւսիսային հեռագրական գործակալութեանը» Ս. Պետերբուրգից հեռագրում են, որ «LATVIA» կրագրին յայտնված է առաջին նախագրութիւնը նրա վնասակար ուղղութեան համար:

«ԾՅՈ» կրագրը հաղորդում է, որ ֆինանսների մինիստրութիւնից նշանակված քննիչները, որոնք քննում էին Պետերբուրգի կրեդիտային ընկերու-թեան գործերի գրութիւնը, գտել են շատ զեղ-ծուներ:

Մայրաքաղաքի կրագրիները հաղորդում են, որ պետական խորհրդի ներկայացված է ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան առաջարկու-թիւնը՝ առաջին չորս կաթիլի ուսումնարաննե-րում ուսումը աւարտած անձանց զինուորագրու-թեան ժամանակամիջոցը փոփոխելու համար:

Ս. Պետերբուրգից «Times» կրագրին գրում են, որ անդրկովկասեան երկաթուղու ճեղքը մինչև Բէշտ ընդարձակելու նախագիծը, Բագուից կէր-սին արտահանելու նպատակով, և ապա շահի թող-տուութեամբ, Պարսկաստանի միջով դէպի Պարսից ծոցը նաւթ արտահանելու նախագիծը Ս. Պետեր-բուրգի կառավարչական շրջանների աղբեղութիւն-ունեցող մի քանի անձնակների կողմից մեծ պաշա-պանութիւն դառաւ, օրինակ այդ անձնակներից մինքն կը յիշենք կոմս Լօրիս-Մէլլեօվին և իշխան Գոնդուկով-Կօրսակովին: Նախագիծ նպատակն էր ուսաց կէրսիլը Հնդկաստան մտցնել: Բայց պ. Գիւրը, թղթակցի խօսքերով, ընդդիմացաւ այդ նախագիծին, այն հիման վրա, որ Անգլիան առանց այն էլ խիստ վշտացած է Մէլլեի ծովա-ծոցը Ռուսաստանի հետ միացնելու պատճառով: Թղթակցիցը նկատում է, որ կատարել ծովի երկու ափերի վրա գտնված նավթային աղբերների ա-հաղին քանակութիւնը ժամանակով կը դառնի դէ-պի Ռուսաստանի գրամաւորների և բանւորների աշխարհին ամեն ծայրերից, ինչպէս որ այդ պա-տահեցաւ Կալիֆօրնիայի ոսկի հանքերի հետ: Ռուսաց կառավարութիւնը, թղթակցի խօսքերով, հարստութեան այդ նոր աղբիւրի վրա է հիմնում Ռուսաստանի ապագայ առեւտրական և քաղաքա-կան զօրութիւնը, այդ պատճառով էլ նա չէ ըշ-տապում ապուել նաւթի աղբիւրները կէրսիլն արտահանելով արտասահման:

«Русский Курьер» կրագրի մէջ կարդում ենք հետեւեալը. «Ներկայումս կառավարութեան քնն-նութեան տակ գտնվող նախագիծը Բագուից մին-չև Բաթում նաւթախորովակ անցկացնելու մասին, որպէս մեղ հաղորդում են, կառավարութեան կող-

մից հաւանութիւն է գտել: Այդ նախագիծը պե-տութեանը տարեկան 3 միլիոն ռուբլ օգուտ կը տայ: Նաւթանոցը անցկացնելը կը նստի 10 միլ-լոն: Մի և նոյն ժամանակ ի նկատի կայ ուս-աց կէրսիլի առեւտուր սկսել Հնդկաց ուղիա-նոսի նաւահանգիստների հետ, մանաւանդ Եւփա-կզուտ հետ, ուր տարեկան մինչև 10 միլիոն արդ-կէրսիլն է դորձածվում: Տարեկան վեց միլիոն արդ-կէրսիլն է դորձածվում: Ուսաց կէրսիլը Եւփա-հասնելու համար կը պահանջվի 12 շողեմաւ, ե-րեք միլիոն արծողութեամբ: Այդ շողեմաւերից իւրաքանչիւրը, պ. Կոյսաղէրի հաշիւով, տարեկան կաշխատի մինչև 250,000 ռուբլ: Այդ գրութեամբ ուսաց կէրսիլը կարող է վերջնականապէս հրապարակից դուրս հանել ամերիկական կէր-սիլը, որովհետեւ այդ վերջինի խրաքանչիւր ֆունտը 2 1/2 կողէկով թանկ կարծիւնայ ուսաց կէրսի-լից:

Մայրաքաղաքի կրագրիներում կարդում ենք. «Ս. Պետերբուրգի ուսումնարանական շրջանի հո-գաբարձու ժողովրդական լուսաւորութեան մի-նիստրութեանը» ներկայացրեց մի առաջարկու-թիւն, որով ուսումնարանների աշակերտներին և աշակերտուհիներին արգելվում է հանդիսատես լինել դատաստանական քննութիւնների նիստերին: Այդ առաջարկութեան նպատակն այն է, որ ա-շակերտների և մանաւանդ աշակերտուհիների ներկայութիւնը դատաստանական քննութիւնների ժամանակ, որոնց մէջ քննվում են յանցաւոր դու-ծեր, մերկացվում են հասարակական գրութիւն հիւանդոտ երեւոյթներ, կարող են շատ վնա-սակար աղբեղութիւն ունենալ պատմանի ունեւ-դիւրների տպաւորվող ընտրութեանց վրա: Այդ միջոցութիւնը մինիստրութիւնը կատարեալապէս համապատասխան է համարել կրթական գործի շահերին, և այժմ բոլոր շրջաններին յայտնված է, որ ստորին և միջնակարգ ուսումնարանների աշակերտներին և աշակերտուհիներին պարտաւոր-վում է ներկայ լինել, հասարակութեան թրուք, դատաստանական նիստերի դահլիճներում:

«С. Петербургскія Вѣд.» կրագրը հաղորդում է, որ Մէլլե Ռուսաստանի հետ միացնելու պատ-ճառով կազմվում է ինքնուրոյն անդրկովկասեան զենեղալ-հասանգապետութիւն:

Իսպիլին խնդրում է մեղ յայտնել. թէև առաջ սխալմամբ տպված էր մեր տեղային կրագրիների մէջ մի յայտարարութիւն «Ջաւալ է դէրնի» մասին, բայց այդ վէպը տակաւին Մօսկվայից չէր ստացված. այժմ ստացվել է, ցանկացողները կա-րող են գնել նոր տպված յայտարարութեան նշա-նակած տեղերում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Դուք Ալբանի մահուան մասին «Times» կրագրին կաննեց հաղորդում են հետեւեալը. «Դուք-սը, իշխանը ամառուլքից, ընկաւ և ծոնկը ցաւեց-րեց: Գլխին անկողնում պառկեցին, նա ամենին ցաւ չէր զգում, մինչև անգամ թիթի կերպով ընթերցեց: Գլխից, 2 1/2 ժամին, նոյն սենեակում քնող բժիշկը զարթեց իշխանի հառաչանքից, յայտնեցաւ, որ իշխանի հետ ցնցումն է պատա-հել: Վեց րօպէից յետոյ վախճանվեցաւ իշխանը արիւնը գլխին լսկելու պատճառով: Ամբողջ Անգ-լիան խորին կերպով տխրած է իշխանի մահուան պատճառով:

—Մտաւորաբից «Germania» կրագրին գրում են, «Գաղթականութիւնը Լիւքսա և Լօտարինգլան մէջ օրից օր աճում է: Ազգաբնակչութիւնը գեղաշո-ք է և անբաւական է այժմեան կառավարութիւնից: Վերջին տարվայ ընթացքում, 3,520 հոգի գաղ-թեցին Բելճիկից, Համբուրգից, Հաւրից և Անտվեր-պէնից»:

«Daily News» կրագրին Կ. Պօլսից. հաղոր-դում են, որ իբր թէ սուլթանը շատ հիւանդ է. վախճանում են, մինչև անգամ, որ հիւանդութիւնը խելագարութեան չը փոխվի:

—Կուբիկից կրագրիներին գրում են, որ Ռի-մոնդ—Կուբիկի զօրանոցներում ժամաւոր է յայտնվել: Կառավարչութեան ներկայացուցիչները հերքում են այդ լուրը, բայց չեն հերքում այն փաստը, որ այդ օրերում հինգ զինւորներ յան-կարճ հիւանդացան և երկու երեք օրից յետոյ մե-ռան:

—Անգլիական կրագրիներում տպված է զանա-զան բարեգործական հիմնարկութիւններին հան-գուցեալ բարձրում: Բօտչիլդի կոսակած գումարնե-րի մեծ ցուցակը: Այդ գումարները ամբողջու-թեամբ կազմում են 99,000 ֆունտ ստերլինգ, այսինքն 2,500,000 ֆրանկ: Տիկին Բօտչիլդը իր կտակի մէջ, բացի դրանից ցանկութիւն յայտ-նեց, որ իր օրընքը ամեն տարի բարեգործական նպատակների համար տան նոյն գումարները, ինչ որ ինքն սովորութիւն ունէր նուիրել:

—Համայնքների ժողովի վերջին նիստում, «R. Fr. Franc.» կրագրի խօսքերով, Ռէյէիս հարց դար-թեցրեց եպիսկոպոսներին լուրերի ժողովից հե-ռացնելու մասին: Առաջարկութիւնը, ինչ էր մնում ընդունում էին, որովհետեւ դա միջոցեցաւ 144 ձայնով 137-ի դէմ:

ԽՍՈՒՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դուք Ալբանի մահուան մասին «Times» կրագրին կաննեց հաղորդում են հետեւեալը. «Դուք-սը, իշխանը ամառուլքից, ընկաւ և ծոնկը ցաւեց-րեց: Գլխին անկողնում պառկեցին, նա ամենին ցաւ չէր զգում, մինչև անգամ թիթի կերպով ընթերցեց: Գլխից, 2 1/2 ժամին, նոյն սենեակում քնող բժիշկը զարթեց իշխանի հառաչանքից, յայտնեցաւ, որ իշխանի հետ ցնցումն է պատա-հել: Վեց րօպէից յետոյ վախճանվեցաւ իշխանը արիւնը գլխին լսկելու պատճառով: Ամբողջ Անգ-լիան խորին կերպով տխրած է իշխանի մահուան պատճառով:

(Новости)

«Моск. Вѣд.» կրագրի թղթակցը պատմում է մի հեռագրի գրաւի մասին, որին ինքն ակա-նատես է եղել: Ամստերդամ գտնված ժամանակա-շատ էին խօսում մի գրաւի մասին, այդ գրաւը հետեւեալն էր. մի հօլանդացի վաճառարան գրաւը բռնեց աւելի ուտել, քան թէ ամենամեծ և քաղ-ցած շունը, հակառակ այն կարծիքի թէ շունը անցաւ է: Այդ օտարոտի գրաւը գրեւոր հետաքը-րիւններ մի մեծ խումբ: Բայց վաճառարանը բոլո-րովին չը քաշվեց և հրամայեց կերակուր մօտ բե-րել իրան և իր չորքոտանի հակառակորդին: Նը-րանց տուեցին հաւասար բաժին սուր, միս, տա-

